

וחיי עולם נטע בתוכנו.

ספר שם משמואל פרשת בשלח - חמשה עשר בשבט

יש להתבונן בענין יום ט"ו שבט שאין אומרים בו תחנון, הלוא מה שהוא ר"ה לאילן הוא דבר טבעי שיצאו רוב גשמי השנה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה, ומה ענין שלא יאמר בו תחנון, אחר שאין בו קדושה ולא מצוה ולא נעשה בו נס ולא ענין מעניני ישראל. והרי חמשה עשר באב אמרו ז"ל בש"ס (שלהי תענית) איזה טעמים שהיו בו ענינים נוגעים לישראל, אבל ט"ו בשבט מה רבותא דידי'. ונראה דהנה כתיב (ישע' נ"ה) כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה וגו' כן יהי דברי אשר יצא מפי וגו', הנה המשיל הנביא דבר ה' לגשמים המצמיחים. ונראה דענין האילן הוא המחבר את הפרי לארץ, והוא ממוצע בין הארץ לפרי, ויש בו כח המחבר. ונראה שרמז יש בגימטריא שלו אילן גימטריא צ"א כמספר שני השמות הוי' ואד', אשר שמים וארץ מתיחסים אליהם, והוא חיבור שמים וארץ. ומן מהותו של האילן בגשמיות נלמוד על רוחניותו וע"כ נמשל בו האדם כדכתיב (דברים כ') כי האדם עץ השדה, כי צורת האדם הוא לחבר העליונים והתחתונים, כאשר יש בו נשמה מהעליונים וגוף נושא הנשמה מהתחתונים, ואמרו ז"ל (סוטה מ"ו.) בטעם עגלה ערופה מפני שלא הניחו לו לעשות פירות מאי פירות מצוות, כי המצוות הן בהתדמות פרי הגדל באילן שיש בפרי כח רוחני המזין ומחי' את האדם, כידוע פירוש האריז"ל בפסוק (דברים ח') כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם, היינו מוצא פי ה' שיש בלחם, וגוף הפרי הוא נושא לרוחניות שבו, כן המצוות הן רמ"ח אברים דמלכא וגוף המצוה היא נושא לרוחניות שבמצוה, ואדם העושה את המצוה כאשר יש בו כח המחבר עליונים ותחתונים, ע"כ נמצא כח במעשה המצוות שהוא עושה חיבור וצירוף עליונים ותחתונים, מעשה המצוה מהתחתונים והרוחניות שבו מהעליונים, דומה לאילן שיש בו כח המחבר ומוציא פרי שיש בו חיבור כנ"ל, ואף שנמצא פרי הארץ שיש בהם רוחניות ומוציא פי ה', ומ"מ אינו נעשה ע"י אמצעי, וכמו שנמצא גם במקומות הארץ מקום המקדש שהי' מעולם המחבר עליונים ותחתונים כבמדרש אף בלי אמצעות האדם אלא שהקדושה שבמצוות היא באמצעות האדם:

והנה כמו גשמים המצמיחים את הפירות כן הארה אלקית שניתנת בלב אנשים היא המעוררת את האדם שיעשה פירותיו, וזהו שדימה דבר ה' ע"י הנביא נמי לגשם ושלג. ובכן כמו שאמרו ז"ל (בפ"ק דר"ה י"ז ע"ב) בענין גשמים הרי שהיו ישראל רשעים גמורים בר"ה ופסקו להם גשמים מועטים לסוף חזרו בהם להוסיף עליהם אי אפשר שכבר נגזרה גזירה אלא הקב"ה מורידן בזמנן וכו', הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים בר"ה ופסקו עליהם גשמים מרובין לסוף חזרו בהם לפחות מהם א"א שכבר נגזרה גזירה אלא הקב"ה מורידן שלא בזמנן על הארץ שאינה צריכה להן, כן נמי הוא בענין הארה אלקית בלב האדם שהיא כדמיון הגשמים, ובר"ה פוסקין לכל איש כמה הארה אלקית תינתן בו, שייך נמי אם חזר בו להוסיף או לפחות אי אפשר אלא אי זכה ניתנות לו ההארות בזמן שצריכות לו בעת תורה ותפלה או בעת שהוא נצרך לשמירה שלא יפול לחומריות, ולהיפוך ח"ו הוא להיפוך שניתנות בו במקום שאינן צריכות לו ובעת בלביל וטירוד הדעת שהולכות לאיבוד: והנה כמו הגשמים הגשמיים מתגלות פעולתם באילנות אחר שליש השנה שעלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה, כן נמי מראש השנה ואילך לצדיקים שנכתבים ונחתמין לאלתר לחיים, או מיוה"כ ויום ראשון של סוכות ואילך שהוא חסד שבחסד, שמתקרבים גם הבלתי ראויים מצד הדין, נכנסות באדם יום אחר יום הארה אלקית והתעוררות כנ"ל,

והאיש שאיננו שוטה המאבד מה שנותנין לו מתוספים בו חיות ורגש הנפש, וכשהגיע שלישי השנה כבר נשלמה בחי' הלב שבאדם כבמדרש (פ' שמות) שהלב ניתן בשליש העליון שבאדם, והיא כדמיון השרף שעלה באילנות שהפירות חונטין מעתה, כן באדם כתיב (משלי י"ז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה לב אין, אך כאשר עבר שלישי השנה ונשלמה בו בחי' הלב, מתחיל זמן יותר בהיר לתורה ועבודה אחר שעברו ירחין דעשו ומכינים עצמם לארבע הפרשיות שבאדר ופורים וניסן ופסח וספירה ושבועות, שהימים מתעלין והולכים יום אחר יום, והם ימי עבודה בתורה ומצוות באופן יותר נעלה מכל השנה בחיות ורגש והתעוררות הלב. ובכן כמו שהוא ר"ה לאילן המחבר כנ"ל, כן הוא באדם הדומה לאילן שאז מתחילה תקופה חדשה בהתפעלות הלב יותר ויותר מאשר עד כה, ואף לאנשים שמיעטו בעבודה עד הנה ואינם מרגישים, מ"מ ההארה אלקית בודאי עשתה את שלה בעולם עכ"פ וניתנת בו בחי' לב, ואם עוד יתישב בדעתו עוד ימצא בעצמו את בחי' הלב והרגש יותר מאשר עד הנה: לפי האמור תובן מחלוקת ב"ש וב"ה, ששניהם לדבר אחד מתכוונין והאילן הגשמי הוא דוגמא לאדם ושניהם מודים שמחשבים שלישי השנה שתיגמר בחי' הלב הניתנת משני שלישי האדם ולמעלה. אך ב"ש מדברים לפי מדתם מדת הדין וצדיקים הזוכים בדין נכתבים ונחתמין בר"ה לאלתר לחיים, ונפסקו להם גשמים רוחניים כנ"ל, ונשלם שלישי השנה באחד בשבט שנשלמה בחי' הלב, ולעומת האדם נמשך טבע האילן שהוא דוגמתו. וב"ה שמדתם חסד מחשבים מט"ו תשרי יום ראשון של סוכות חסד שבחסד, שמשם ואילך מתחילין לחשוב שלישי השנה כאמרם ז"ל (ויק"ר פ' ל') מה דאזל אזל מן הכא נחל חושבנא, ואחריהם נמשך טבע האילן, ע"כ יגמר שלישי השנה שהוא גמר בחי' הלב בט"ו בשבט:

ולפי האמור יובן היטב ענין ט"ו בשבט שאין אומרים בו תחנון, שהוא באמת זמן שמחה לישראל הרוצין לעבוד את ה' בבה' לב ולא בקרירות רוח ומצות אנשים מלומדה: